

RHODODENDRON-KERHON LAJIESITTELY

Osmo Jussila

Rhododendron przewalskii

Maximowicz, Bull. Acad. Imp. Sci. Pietari. 23: 350. 1877.

Long shu du juan (Kiina)

Nikolainalppiruusu

alasuku *Hymenantes*
sektio *Ponticum*

alasektio *Taliensia*

Alasukuja:

R. przewalskii ssp. *chrysophyllum*

W. P. Fang & S. X. Wang

R. przewalskii ssp. *huzhuense*

W. P. Fang & S. X. Wang

R. przewalskii ssp. *prezawalskii*

(Batalin) H. Hara

R. przewalskii ssp. *yushuense*

W. P. Fang & S. X. Wang

Ainavihanta 1 - 3 m korkea pystykasvuinen ja tiheäoksainen pensas aurinkoisella paikalla, varjossa harva ja puumainen. Runko vaalean tai tummanruskea, karheakaarnainen. Lehdet soikeat tai pitkänpyöreät 5 - 11 cm x 2,5 - 5 cm:n kokoiset. Lehden tyvi on pyöreä tai herttamainen, yläpinta nahkamainen tai kiiltävä, kellertävän tai sinertävän vihreä ja alapinta peittää ohut ruosteen ruskea nukka, joka usein häviää kokonaan kasvukauden kuluessa. Lehtien keskisuonet ovat kirkkaan keltaiset.

Kukinta pian lehtien puhkeamisen jälkeen, kartiomaisessa kukinnossa 6 - 15 kukkaa. Kukkat ovat avoimen suppilomaiset, terälehtiä 5. Teriö on 2,5 - 3 cm:n pituinen ja halkaisijaltaan 3 - 4 cm. Kukan väri on valkoinen tai hennon vaaleanpunainen ja siinä on punainen tai violetti pilkutus.

Kukka ei tuoksu. Heteitä 10 kpl, emi on heteitä lyhyempi.

Luontaisilla kasvupaikoillaan laji kukkii touko-heinäkuussa, meillä toukokuun alkupuolella.

Kotimaa: Kiina; Vuoristoissa metsäisillä rinteillä ja metsärajan yläpuolella 2700 - 4300 mmpy Lounais-Gansussa, Qinghain etelä- ja itäosissa, Shaanxin länsiosissa ja Sichuanin pohjois- ja länsiosissa. Levinneisyytensä eteläosissa vaihtuu asteittain lajiin *R. phaeochrysum*, joten on vaikea määrittää välittäviä muotoja kumpaankaan lajiin.

Kestävyys: Englanti H6 (Cox; -26,1°C)

Ruotsi (SRS) ”Mycket hårdig”

Tanska (RF) -25°C,

Suomi II...?

Nikolainalppiruusu, tieteellisesti nimeltään vaikeasti lausuttava *R. przewalskii* on nimetty kuuluisan venäläisen tutkimusmatkailijan Nikolai Mihailovitš Przewalskin (1839 - 1888) mukaan. Tämä teki vuosina 1870 - 1888 viisi tutkimusmatkaa siihen saakka meillä lähes tuntemattomille seuduille Kiinan länsi- ja keskiosiin, Tiibetiin ja Mongolian. Przewalskin tavoitteena oli päästä Tiibetin pääkaupunkiin Lhasaan, mutta sinne hän ei koskaan päässyt vaan kuoli viidennellä matkallaan Karakulissa lavantautiin. Tutkimusmatkailija kuvasi ja nimesi useita uusia eläin- ja kasvilajeja, mm. maailman ainoan aidon villiheosen, Mongolian aroilta löytyneen mongolianvillihevosen (*Equus ferus przewalskii*). Hänen kunniakseen on nimetty alppiruusun ohella ainakin przewalskingaselli (*Procapra przewalskii*) ja kansunnokkatimali (*Paradoxomis przewalskii*).

Nikolainalppiruusu luetaan nykysystematiikan mukaan *Taliensia*-alasektioon. Kiinalaiset kasvitieteilijät ovat kuvanneet useita alalajeja, joilla on vaihtelevasti nukkaa lehtien alapinnoilla, mutta Euroopan kokoelmissa kasvavat nikolainalppiruusut ovat useimmiten paljaslehtisiä, nukkaa löytyy lehtien alapinnalta korkeintaan kasvukauden alussa.

Nikolainalppiruusu on laajasta luontaisesta kasvualueestaan huolimatta hyvin harvinainen länsimaisissa kokoelmissa. Tähän lienee syynä lajin vaikea lisättävyys niin pistokkaista kuin siemenistäkin, ja toisaalta kukintahalujen puute. Mustilassa laji ei käsittäkseni ole suostunut koskaan kukkimaan ja Ruissalossa olen nähnyt sen kukkivan vain kerran.

Kukattomuus ei kuitenkaan johdu nupujen huonosta talvenkestävyydestä, kukkanuppuja ei vain yksinkertaisesti synny vanhoihinkaan pensaisiin. Tämä saattaa johtua meillä väärästä päivänpituudesta, mutta toisaalta samanlaista kukintahaluttomuutta raportoidaan myös Tanskasta, joten syynä voi olla myös kasvukauden liian vähäinen lämpösusma. Manteiseen ilmastoon sopeutunut laji saanee kotiseudullaan osakseen melkoista paahdetta kesäisin, ja sen kerrotaankin kestävän hyvin kuivia oloja. Göteborgin kasvitieteellisen kokoelmasta löytyy David Hummelin Gansusta keräämä nikolainalppiruusun kanta, joka on saanut keräyspaikkansa mukaan nimen *R. przewalskii* ssp. *dabashanense*. Tämän alalajin kerrotaan kukkivan runsaasti ja olevan muutenkin poikkeuksellisen kaunis.*)

Jussi Lähteenmäen Sichuanin-komennukselta v. 2004 kotiutettu nikolainalppiruusukanta (Huang Long) on osoittautunut täysin kestäväksi Kustavissa, joskin pari viimeistä talvea pensaat ovat saaneet

täydellisen lumisuojan. Kestävyyesarviointini varmistuuikin vasta sitten, kun tulee lounaisaariiston normaalitalvi olemattomine lumipeitteineen ja nikolait joutuvat virumaan puoli vuotta jatkuvassa vesisateen ja pakkasten vuorottelussa, joka mantereisen ilmaston kasveille on se karmalin koettelemus.

Jussin keräämien siementen kasvu on ollut äärimmäisen hidasta, kuusivuotiaina taimet ovat hädin tuskin 20 cm:n korkuisia, mutta hyvin tiheäoksaisia ja kauniita. Kasvutavasta päätellen ne tuskin vanhanakaan venyvät paljon yli metrin korkuisiksi ainakaan nykyisellä aurinkoisella kasvupaikallaan, jonka ne ovat tähän mennessä hyvin sietäneet.

Ensikukintaa tuskin kannattaa ihan lähiviikkoina odotella, mutta kun ja jos Jussin nikolait joskus kukkivat, ovat ne ilman muuta erinomaista risteytysaineistoa mm. toisten, arempien *Taliensia*-alasektion lajien kanssa. Kukki tai ei, nikolainalppiruusu on joka tapauksessa erinomainen lisä Suomessa menestyvien luonnonlajien harvalukaiseen valikoimaan, ja lajin talvenkestävyys riittänee menestyksekkääseen kasvatukseen sisämaassakin.

*) <http://www.rhododendron.se/dabanshantext.htm>

KIRJALLISUUTTA

- Flora of China;
www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=2&taxon_id=200016532
 Cox K, Rhododendrons & Azaleas
 a Colour Guide 2005
 Cox P.A. & K, The Encyclopedia of
 Rhododendron Species 1997

Kansikuvassa *R. przewalskii* Ruissalossa 2008 © Kristian Theqvist